

## ΟΙ ΑΡΝΗΣΕΙΣ οὐ & μή

### A. Οι Αρνήσεις οὐ & μή σε Κύριες Προτάσεις.

Οι Κύριες και Ανεξάρτητες προτάσεις μπορεί να δεχθούν και τις δύο πιο πάνω αρνήσεις αναλόγως αν εκφράζουν Κρίση ή Επιθυμία. Αν εκφράζουν κρίση, τότε η άρνησή τους θα γίνει με τον οὐ, ενώ αν εκφράζουν επιθυμία θα γίνει με το μή.

1. Κύριες προτάσεις Κρίσεως είναι αυτές που έχουν τις εξής εγκλίσεις: i)Οριστική, ii)Δυνητική Οριστική Ιστορικού Χρόνου, iii)Δυνητική Ευκτική.

i) Οί ήμέτεροι σύμμαχοι οὐκ ἐβοήθησαν = *οι σύμμαχοι δεν μας βοήθησαν.*

ii) Οί ήμέτεροι σύμμαχοι οὐκ ἂν ἐβοήθουν = *οι σύμμαχοι δεν θα μπορούσαν τώρα να μας βοηθήσουν*

iii) Οί ήμέτεροι σύμμαχοι οὐκ ἂν βοηθήσαιεν = *οι σύμμαχοι μπορεί να μη μας βοηθήσουν.*

2. Κύριες προτάσεις Επιθυμίας είναι αυτές που έχουν i) Προστακτική, ii) Υποτακτική iii) Ευκτική Ευχετική.

i) Μὴ ἀπελθέτω ὁ κῆρυξ = *μη φύγει ο κήρυκας.*

ii) Μὴ ἀπέλθωσιν οἱ πρέσβεις = *να μη φύγουν οι πρέσβεις*

iii) Μὴ ἀπέλθοιεν οἱ πρέσβεις = *μακάρι να μη φύγουν οι πρέσβεις*

### B. Η Άρνηση οὐ σε Δευτερεύουσες Προτάσεις.

Εδώ τώρα η επιλογή ανάμεσα στις δυο αυτές αρνήσεις γίνεται με βάση το είδος της Δ.Π., αλλά και φυσικά την έγκλιση που έχει. Γι' αυτό τον λόγο πρέπει να τις δούμε όλες με την σειρά.

1. Οι Ειδικές προτάσεις, επειδή είναι προτάσεις κρίσεως έχουν μία εκ των εγκλίσεων, i)Οριστική, ii) Δυνητική Οριστική Ιστορικού χρόνου, iii) Δυνητική Ευκτική, iv)Ευκτική απλή, αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου. Ενδεικτικά αναφέρω ένα παράδειγμα με Οριστική, αλλά το ίδιο ισχύει και για τις άλλες εγκλίσεις:  
i) Λέγω ὅτι οὐκ ἐφάνημεν ἰσχυροί = *λέω ότι δεν αποδειχθήκαμε ισχυροί.*
2. Αιτιολογικές προτάσεις με οποιοδήποτε αιτιολογικό σύνδεσμο είναι προτάσεις κρίσεως, και οι εγκλίσεις τους είναι i)Οριστική, ii) Δυνητική Οριστική Ιστορικού χρόνου, iii) Δυνητική Ευκτική, iv)Ευκτική απλή, αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου και λειτουργεί στον πλάγιο λόγο. Ενδεικτικά ένα παράδειγμα με Οριστική:  
i) Ὅλιγοι ἐσμέν, ἐπεὶ οἱ σύμμαχοι οὐκ ἦλθον = *είμαστε λίγοι, γιατί οι σύμμαχοί μας δεν ήλθαν.*
3. Συμπερασματικές προτάσεις, αρκεί το συμπέρασμα να παρουσιάζεται ως πραγματικό γεγονός, κι όχι ως σκοπούμενο, ή επιδιωκόμενο. Οι εγκλίσεις είναι οι ίδιες: i)Οριστική, ii) Δυνητική Οριστική Ιστορικού χρόνου, iii) Δυνητική Ευκτική, iv)Ευκτική απλή, αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου και λειτουργεί στον πλάγιο λόγο. Ενδεικτικά ένα παράδειγμα με Οριστική:  
i) Στράτευμα οὐκ ἱκανὸν ἡμῖν ἦν, ὥστε τὴν πόλιν οὐκ εἴλομεν = *δεν είχαμε αρκετό στράτευμα, ώστε δεν κωρύευσαμε την πόλη*
4. Χρονικές προτάσεις, μόνο εκείνες που χρησιμοποιούν την ίδιες με πιο πάνω εγκλίσεις, δηλ. όταν εκφράζουν κρίση, i)Οριστική, ii) Δυνητική Οριστική Ιστορικού χρόνου, iii) Δυνητική Ευκτική,  
i) Τοὺς πολέμιους ἐτιμωρησάμεθα, ὅτε οὐ τοὺς συμμάχους βοηθοὺς εἴχομεν = *αποκρούσαμε τους εχθρούς, όταν δεν είχαμε τους συμμάχους μας ως βοηθούς.*

5. **Αναφορικές προτάσεις** που εκφράζουν κρίση και εκφέρονται με τις εγκλίσεις κρίσεως:

i) Οὐκ ἔστιν Ἕλλην, ὅς οὐκ τοὺς ἐν Μαραθῶνι πεσόντας οἶεται δεῖν μιμεῖσθαι = *δεν υπάρχει κανείς Έλληνας, ο οποίος δεν πιστεύει ότι πρέπει να μιμείται αυτούς που σκοτώθηκαν στον Μαραθώνα.*

6. **Ενδοιαστικές προτάσεις**, προτάσεις μετά από ρήματα που δείχνουν φόβο. Εδώ παραδόξως η έγκλιση είναι επιθυμίας, αλλά παρ' όλα αυτά υπάρχει σταθερά το 'μή' για την κατάφαση (αυτό ας το αφήσουμε έτσι για την ώρα), και αν χρειαστεί η πρόταση αυτή να πάρει άρνηση, τότε προστίθεται ακόμη μία άρνηση, το 'οὐ', κι έτσι έχουμε:

i) Φοβοῦμαι μή τοῦτο γένηται = *φοβάμαι μήπως αυτό τελικά συμβεί.*

ii) Φοβοῦμαι μή τοῦτο οὐ γένηται = *φοβάμαι μήπως αυτό τελικά δεν συμβεί*

### **Γ. Η Άρνηση μή σε Δευτερεύουσες Προτάσεις.**

Η άρνηση 'μή' απαντά στις δευτερεύουσες προτάσεις εκείνες οι οποίες λειτουργούν με βάση τις εγκλίσεις επιθυμίας, δηλ. i)την Υποτακτική, ii)την Ευκτική iii) ειδική κατηγορία αποτελούν κάποιες προτάσεις, οι οποίες ενώ εκφέρονται με Οριστική, εντούτοις εκφράζουν επιθυμία και η άρνησή τους είναι 'μή'.

1. **Τελικές επιρρηματικές** προτάσεις με Υποτακτική, ή με Ευκτική μετά από ιστορικό χρόνο

i) Δεῖ ἡμᾶς στρατεύεσθαι, ἵνα μή τοῖς πολεμίοις τήν χώραν παραδῶμεν = *πρέπει να εκστρατεύουμε, για να μη παραδώσουμε την χώρα στους εχθρούς.*

2. **Τελικές ουσιαστικές** προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τον 'ὅπως' και εκφέρονται με Οριστική Μέλλοντα:

i) Σκοπεῖτε ὅπως μή ἀπολούμεθα = *προσέξτε να μη καταστραφούμε.*

3. **Συμπερασματικές με απαρέμφατο**, όπου υποκρύπτεται μαζί και σκοπός:

i) Τοσοῦτον καρτεροὶ ἐσμέν, ὥστε μηδένά δύνασθαι ἡμᾶς ἐλεῖν = *είμαστε τόσο ισχυροί, ώστε να μη μπορεί κανείς να μας κυριεύσει.*

4. **Υποθετικές όλων των κατηγοριών**, ενδεικτικά παρουσιάζω το α' είδος:

i) Εἰ μή ἐθέλομεν ὑπὲρ τῆς πόλεως κινδυνεύειν, ταχέως τοῖς πρώτοις ἐπιούσι δεήσει δουλωθῆναι ἡμᾶς = *αν δεν θελήσουμε τώρα αναλάβουμε στρατιωτικές περιπέτειες για την προστασία της πόλεως, γρήγορα θα αναγκαστούμε να υποδουλωθούμε στους πρώτους που θα μας επιτεθούν.*

5. **Χρονικές με Υποτακτική έγκλιση**, δηλ. χρονικο-υποθετικές. Ενδεικτικά αναφέρω μία περίπτωση:

i) Ὅτε ἂν μή τὰ βέλτιστα γιγνώσκη τίς, οὐ δεῖ γνώμην ἐκφέρειν = *ὅταν κάποιος δεν έχει σωστές απόψεις, δεν πρέπει να λέει την γνώμη του.*

### **Δ. Αρνήσεις μη ή οὐ με Απαρέμφατο Άναρθρο ή Έναρθρο**

1. Με άναρθρο απαρέμφατο Ειδικό η άρνηση είναι 'οὐ', ενώ με τελικό είναι 'μή'. Θέλει προσοχή η περίπτωση ρημάτων που συνήθως εξαρτούν ειδικά απαρέμφατα, αλλά απαντούν με άρνηση 'μή', και συνεπώς δεν είναι ειδικά, αλλά τελικά. Δείτε:

i) Ξενοφῶν ἔλεξε τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις μή ἀπελθεῖν, πρὶν ἢ τοὺς ἐκ τῶν ὁμόρων χωρίων σφίσι ἐπικουρῆσαι = *ο Ξενοφών είπε στους δικούς του στρατιώτες να μη φύγουν, έως ότου έρθουν προς βοήθειά τους οι κάτοικοι των παρακειμένων περιοχών.*

Το ρήμα 'ἔλεξε' εδώ δεν έχει την σημασία του 'εἶπε', αλλά του 'διέταξε, πρόσταξε', με συνέπεια το ακόλουθο απαρέμφατο να είναι τελικό, γι' αυτό και η άρνησή είναι 'μή'. Αν το μεταφράσετε ως ειδικό, θα έχετε κάνει ένα μεγάλο μεταφραστικό λάθος.

ii) Δείτε άλλο ένα παράδειγμα απαρεμφάτου, που ενώ εξαρτάται από ρήμα λεκτικό, και θα έπρεπε να είναι ειδικό απαρέμφατο, εντούτοις η άρνησή του είναι 'μή', γιατί απλούστατα είναι 'τελικό':

Ο Σωκράτης απολογείται ενώπιον του δικαστηρίου, και για να αποδείξει στους δικαστές ότι δεν είναι, όπως κατηγορείται, άθεος, τους εκθέτει το εξής επιχείρημα (Πλάτων Απολ. 27d): «Τῖς ἂν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; = ποιος ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι δυνατόν να πιστεύει ὅτι ὑπάρχουν παιδιά ἀπὸ θεοῦς, ἀλλὰ θεοὶ να μὴ <υπάρχουν>;», που σημαίνει: «Εγὼ δέχομαι ὅτι ὑπάρχουν παιδιά γεννημένα ἀπὸ θεοῦς.

Πὼς λοιπὸν εἶναι δυνατόν ἐνὼ πιστεύω πὼς ὑπάρχουν παιδιά ἀπὸ θεοῦς, να μὴ πιστεύω στὴν ὑπαρξὴ θεῶν;». Το ρήμα 'ἡγοῦμαι' ως δοξαστικό συντάσσεται με ειδικό απαρέμφατο, και η μετάφρασή του είναι 'πιστεύω ὅτι..', όμως εδώ συντάσσεται με τελικό απαρέμφατο, και η μετάφρασή του είναι 'πιστεύω να..', κάτι που και σήμερα στην Ν.Ε. γίνεται χωρίς να το αντιλαμβανόμαστε, καθώς άλλοτε λέμε 'πιστεύω ὅτι ἔχεις ἄδικο', αλλά εξίσου σωστά λέμε και 'πιστεύω να κατάλαβες τι εἶπα'. Ἄρα θέλει μεγάλη προσοχή η ὑπαρξὴ του αρνητικού δίπλα στο ἀναρθρο απαρέμφατο, διότι ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ του 'μή' ἢ 'οὐ' θα καταλάβουμε ἀν γιὰ τὸν ομιλῆτὴ τὸ απαρέμφατο εἶναι τελικό ἢ ειδικό, και θα τὸ μεταφράσουμε ἀναλόγως.

iii) Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και λίγο πιο κάτω, πάλι στην 'Απολογία' του Σωκράτη με ένα ίδιο επιχείρημα, που δείχνει ὅτι πιστεύει στους θεοὺς: (27e) «Ἄτοπον ἂν εἴη ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων, τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι», «Εἶναι τελείως παράλογο να πιστεύει κάποιος ὅτι ὑπάρχουν γεννήματα ἀπὸ ἄλογα καὶ ὄνους, δηλ. τοὺς ἡμιόνους, ἀλλὰ ὅτι δεν ὑπάρχουν οὔτε ὄνοι οὔτε ἄλογα». Πάλι κι ἐδῶ τὸ 'ἡγοῦμαι' δεν συντάσσεται με ειδικό απαρέμφατο, ὅπως θα περιμέναμε, ἀλλὰ με τελικό, και πρέπει γι' αὐτό να μεταφραστεῖ ἀναλόγως, ὅπου τὸ απαρέμφατο 'εἶναι' δεν εἶναι ειδικό, ἀλλὰ τελικό '...ἀλλὰ να μὴ πιστεύει να ὑπάρχουν οὔτε ἄλογα οὔτε ὄνοι'.

2. Ἀν τὸ απαρέμφατο εἶναι ἐναρθρο, τότε ἡ ἄρνηση εἶναι πάντοτε 'μή', διότι τὸ ἐναρθρο απαρέμφατο λογίζεται πάντοτε τελικό.

i) Τὸ μὴ βοηθήσαι τοῖς ἡμετέροις συμμάχοις κακὸν ἂν εἴη = το να μὴ βοηθήσουμε τοὺς συμμάχους μας εἶναι δυνατόν να εἶναι ἐνδειξὴ δειλίας.

## **Ε. Ἀρνήσεις μή ἢ οὐ με Ουσιαστικά, ἢ Ουσιαστικοποιηθέντα Επίθετα**

Ουσιαστικά και Ἐναρθρα Επίθετα εἶναι γραμματικὰ ισότιμα. Ἡ ἄρνησή τους στα Ν.Ε. εἶναι πάντοτε 'μή': «ἡ μὴ λύση τοῦ προβλήματος, θα τὸ ἐπιδεινώσει», ἢ πάλι λέμε: «οἱ μὴ σώφρονες ἄνθρωποι εὐθύνονται γιὰ πολλὰ κακά». Ὅμως στὴν ἑλληνικὴ χρησιμοποιεῖται και ἡ ἄρνηση 'οὐ'. Ἡ ἐπιλογὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ τι θέλει να δείξει ὁ ομιλῶν. Ἀν θέλει να παρουσιάσει τὴν ἄρνηση ὡς δεδομένη και σίγουρη, τότε θα βάλει 'οὐ'. Ἀν ὅμως θέλει να τὴν παρουσιάσει ὡς ἐνδεχόμενο, ἀπλὴ σκέψη, ὑπόθεση, τότε θα βάλει 'μή'.

i) «Ἡ μὴ ἐμπειρία δεινὸν ἐστὶ» ἢ «Οἱ μὴ σώφρονες...»

ii) «Ἡ οὐ ἐμπειρία δεινὸν ἐστὶ» ἢ «Οἱ οὐ σώφρονες ...»

Μπορεῖ να φαίνονται ἴδιες οἱ προτάσεις, ἀλλὰ ἡ διαφορετικὴ ἄρνηση δίνει και διαφορετικὸ νόημα και μετάφραση:

1. Σε ἓνα ουσιαστικό ἢ ουσιαστικοποιημένο επίθετο βάζουμε ἄρνηση 'μή', ὅταν θέλουμε να παρουσιάσουμε τὸ περιεχόμενο αὐτῶν ὡς κάτι τὸ ἀβέβαιο, γι' αὐτὸ θα ἔχουμε:

«Ἡ μὴ ἐμπειρία δεινὸν ἐστὶ τοῖς ἐν ἡμῖν ἄρχουσιν = ἀν δεν ὑπάρχει ἐμπειρία στους ἀρχόντες μας, αὐτὸ εἶναι δυσάρεστο», που σημαίνει πὼς ὁ ομιλῶν δεν εἶναι σίγουρος γιὰ τὸ ἀν 'οἱ ἀρχόντες' τῆς πόλεως ἔχουν ἢ δεν ἔχουν ἐμπειρία. Ἡ πάλι στὴν φράση «Οἱ μὴ σώφρονες ὄντες ἐς κινδύνους τὴν πόλιν τιθέασι = ἀν

κάποιοι συμβεί να μη είναι σώφρονες, βάζουν την πόλη σε περιπέτειες», σημαίνει πως ο ομιλών δεν είναι σίγουρος για το αν υπάρχουν ή δεν υπάρχουν τέτοιοι μέσα στην πόλη.

2. Αντιθέτως βάζουμε στα δύο αυτά ονόματα άρνηση 'οὐ', όταν είμαστε σίγουροι, βέβαιοι για την ύπαρξη του περιεχομένου τους, γι' αυτό θα έχουμε:  
 «Ἡ οὐ ἐμπειρία δεινὸν ἐστὶ τοῖς ἐν ἡμῖν ἄρχουσιν = το ὅτι δεν υπάρχει εμπειρία στους άρχοντές μας, αυτό είναι δυσάρεστο», που σημαίνει πως για τον ομιλούντα 'οι άρχοντες' της πόλεως διαπιστωμένα δεν έχουν την απαραίτητη εμπειρία. Ἡ πάλι στην φράση «Οἱ οὐ σώφρονες ὄντες ἐς κινδύνους τὴν πόλιν τιθέασι = αυτοί που μέσα στην πόλη δεν είναι σώφρονες, την βάζουν σε περιπέτειες», ο ομιλών αναφέρεται σε κάποιους που διαπιστωμένα μέσα στην πόλη δεν είναι σώφρονες.

## **Ζ. Αρνήσεις μή ή οὐ με Μετοχές ή Επίθετα.**

1. Αν η μετοχή είναι έναρθη, τότε ισχύει ὅ,τι και στην προηγούμενη περίπτωση (Ε.1&2), δηλ. η παρουσία του 'μή' αφήνει πολλές αμφιβολίες για την ύπαρξη του περιεχομένου της μετοχής, ενώ το 'οὐ' δείχνει βεβαιότητα, σιγουριά:  
 i) «Οἱ οὐ τοῖς νόμοις πιστεύοντες αἴτιοι τοῦ νεωτερίζειν εἰσὶ = αυτοί που δεν υπακούουν στους νόμους γίνονται αἴτιοι για επαναστάσεις στην πόλη». Η άρνηση 'οὐ' δείχνει ὅτι για τον ομιλούντα ὄντως υπάρχουν στην πόλη του τέτοιου είδους πολίτες, έτοιμοι να οργανώσουν στάση, δείχνει και φωτογραφίζει συγκεκριμένους ανθρώπου, μόνο που δεν τους κατονομάζει.  
 ii) «Οἱ μή τοῖς νόμοις πιστεύοντες αἴτιοι τοῦ νεωτερίζειν εἰσὶ = αν κάποιοι δεν υπακούουν στους νόμους, γίνονται αἴτιοι για επαναστάσεις στην πόλη». Εδώ τώρα ο ομιλών δεν είναι σίγουρος ὅτι υπάρχουν τέτοιοι πολίτες στην πόλη, αλλά μιλά υποθετικά.
2. Αν η μετοχή είναι άναρθη και μάλιστα επιρρηματική, τότε πάλι ενδέχεται να υπάρξει η άρνηση είτε του 'μή' είτε του 'οὐ', αναλόγως του είδους της μετοχής. I) Αν η άρνηση είναι 'μή', τότε η μετοχή μπορεί να είναι υποθετική, χρονικουποθετική, τελική. Αν ὅμως η άρνηση είναι 'οὐ', τότε η μετοχή θα είναι αιτιολογική, τροπική, σκέτη χρονική, εναντιωματική, επιθετικός προσδιορισμός. Δείτε τα πιο κάτω παραδείγματα:

### **'οὐ' με μετοχή έναρθη επιρρηματική:**

Ξεν. Ελλ. 1,3,7,1 «ἅμα δὲ Φαρνάβαζος, οὐ δυνάμενος συμμεῖξαι πρὸς τὸν Ἱπποκράτην...ἀπεχώρησεν... = Ο Φαρνάβαζος, επειδή δεν μπορούσε να ενώσει τις δυνάμεις του με τον Ιπποκράτη...έφυγε...». Μτχ. αιτιολογική.

Ξεν. Ελλ. 3,5,2,1 «Ἀθηναῖοι δὲ καὶ οὐ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου ὅμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον... = Οι Ἀθηναῖοι παρά το γεγονός ὅτι δεν πήραν μερίδιο ἀπὸ το χρυσό, ὅμως ἦσαν πρόθυμοι να πολεμήσουν».

Μτχ. Εναντιωματική.

6,2,39,3 «Καλλίστρατον τὸν δημηγόρον, οὐ μάλα ἐπιτήδειον ὄντα,.. = και τον Καλλίστρατο τον ρήτορα, ο οποίος δεν ήταν ιδιαίτερος ικανός...». Μτχ. Επιθετικός προσδιορισμός.

Ξεν. Ελλ. 5,1,16,3 «καὶ ἡ πόλις...ή ἡμετέρα...τὰ γὰρ καὶ τὰ καλὰ ἐκτήσατο οὐ ῥαθυμοῦσα, ἀλλὰ ἐθέλουσα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν... = και η πόλη μας...και τα άξια και τιμητικά τα απέκτησε ὄχι με το να κάθεται αδρανής, αλλά με το να θέλει και να ταλαιπωρεῖται και να μπαίνει σε περιπέτειες». Μτχ. τροπική.

### **'μή' με μετοχή άναρθη Επιρρηματική:**

Ξεν. Ελλ. 3,1,15,7 «οὐ γὰρ ἂν ἔφη ζῆν βούλεσθαι μή τιμωρήσας Μανίαν = εἶπε ὅτι δεν θα ήθελε να ζει αν δεν τιμωρούσε την Μανία». Μτχ. Υποθετική. (Η 'Μανία' είναι γυναικείο πρόσωπο)

### **'οὐ' με κατηγορηματική μτχ. Μεταφράζεται ως 'ὅτι δεν'**

Ξεν. Ελλ. 4,7,3,4 «Οἱ δ' Ἀργεῖοι ἐπεὶ ἔγνωσαν οὐ δυνησόμενοι κωλύειν, ἔπεμψαν... = και οι Αργεῖοι επειδὴ κατάλαβαν ὅτι δεν θα μπορέσουν να φέρουν εμπόδια, ἔστειλαν...»

**‘μή’ με κατηγορηματική μτχ. Μεταφράζεται ως ‘να μή’**

Ξεν. Κύρ. 1,2,7 «ὄν ἄν γνῶσι (οὔτοι) δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδίδονται δε, κολάζουσιν τοῦτον ἰσχυρῶς = ὅποιον ὁμως αυτοί διαπιστώσουν, ενώ μπορεί να ανταποδώσει μια ευεργεσία, να μη την ανταποδίδει, τον τιμωρούν αυστηρά

## **Η. Η Ἄρνηση μή με Απαρέμφατο μετά από ρήματα ἄρνησης, εμποδίου, απαγόρευσης.**

Υπάρχουν ρήματα που από μόνα τους είναι φορτισμένα με μία στέρηση, ἄρνηση, απαγόρευση, απόρριψη. Αυτά όταν συντάσσονται με απαρέμφατο, παρουσιάζουν δύο συντάξεις. Δείτε ενδεικτικά δύο τέτοια ρήματα, ‘κωλύω’ και ‘ἄρνούμαι’:

i) το ρήμα ακολουθείται από ένα απαρέμφατο:

‘κωλύω σέ λέγειν ταῦτα = σε εμποδίζω να λες αυτά εδώ’, δηλ. ‘δεν σε αφήνω να τα λες’.

‘ἄρνούμαι ταῦτα πρᾶξαι = αρνούμαι να κάνω αυτά’, δηλ. ‘δεν θέλω να τα κάνω’.

Υπάρχει ὁμως και δεύτερη σύνταξη, πιο ‘έντεχνη’, ως εξής:

ii) το ρήμα ακολουθείται από ένα απαρέμφατο που συνοδεύεται από ἄρνηση ‘μή’, ὁμως το νόημα παραμένει το ίδιο:

‘κωλύω σέ μή λέγειν ταῦτα = σε εμποδίζω εσένα, ὥστε να μη λες αυτά εδώ’, δηλ. ‘δεν σου επιτρέπω’, ‘δεν σε αφήνω να τα λες’.

‘ἄρνούμαι μή ταῦτα πρᾶξαι = αρνούμαι να κάνω αυτά’, δηλ. ‘δεν θέλω να τα κάνω’.

Και οι δύο συντάξεις απαντούν στα κείμενα, με την δεύτερη να είναι πιο συχνή.

Ρήματα συνοδευόμενα από την ἄρνηση ‘μή’, χωρίς ὁμως αποφατική διατύπωση, αλλά αντιθέτως καταφατική, είναι ὅσα δείχνουν

Α) ἄρνηση ή αμφισβήτηση: ἄρνούμαι, ἔξαρνός εἰμι, ἀμφισβητῶ, ἀμφιλέγω, ἀντιλέγω, ἀπιστῶ, ἀπογιγνώσκω, μεταγιγνώσκω,

Β) εμπόδιο, δυσκολία: εἴργω, κωλύω, ἀποκρύπτομαι, ἐμποδῶν εἰμι, ἐναντιοῦμαι,

Γ) απαγόρευση: ἀπαγορεύω

Δ) φόβο: δέδοικα, εὐλαβοῦμαι, ἀπεύχομαι,

Παραδείγματα:

Ξεν. Ελλ. «ἤρνούντο μή αὐτόχειρες εἶναι = αρνούνταν πως ἦταν οι εκτελεστές».

Θουκ. 2,53 «ῥᾶον γὰρ ἐτόλμα τίς ἅ πρότερον ἀπεκρύπτετο μή καθ’ ἡδονὴν ποιεῖν = ο καθένας επιχειρούσε τώρα με μεγαλύτερη ευκολία ὅσα στο παρελθόν κρυβόταν να τα κάνει με ευχαρίστηση».

Θουκ. 2,101 «οἱ Ἀθηναῖοι οὐ παρῆσαν ταῖς ναυσὶν ἀπιστοῦντες αὐτὸν μή ἥξειν = οι Αθηναῖοι δεν εμφανίστηκαν με τα πλοία τους, διότι δεν πίστευαν ὅτι αυτός θα ἔλθει».

Θουκ. 3,6 «τῆς θαλάσσης εἴργον μή χρεῖσθαι τοὺς Μιλυληναίους = εμποδίζαν τους Μιτυληναῖους να χρησιμοποιήσουν την θάλασσα»

Ξεν. Απομν. 4,4,3 «τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐτῶν (τῶν Τριάκοντα) μή διαλέγεσθαι = παρά το γεγονός ὅτι οι Τριάντα απαγόρευσαν (στον Σωκράτη) να συζητῇ με τους νέους».

## Θ. Η Άρνηση μή ού με Απαρέμφατο.

Τα πιο πάνω ρήματα αν πάρουν άρνηση, τότε το απαρέμφατο που ακολουθεί, θα έχει διπλή άρνηση, την άρνηση 'μή' που ήδη υπήρχε, και την άρνηση 'ού' που προστίθεται τώρα, επειδή το ρήμα εξάρτησης εμφανίζεται ως αποφατικό. Τα παραδείγματα με τα ρήματα 'κωλύω' και 'άρνούμαι', που είδαμε προηγουμένως, τώρα θα πάρουν απαρέμφατο με διπλή άρνηση ως εξής:

i) 'ού κωλύω σέ μή ού λέγειν ταῦτα = *δεν σε εμποδίζω εσένα από το να μη λες αυτά εδώ*, δηλ. 'σου επιτρέπω να τα λες'.

ii) 'ούκ άρνούμαι μή ού ταῦτα εἶπεῖν = *δεν αρνούμαι ότι δεν τα είπα αυτά*, δηλ. 'παραδέχομαι ότι τα είπα'

Παραδείγματα:

Δείτε την εξής πρόταση: «*Δημοσθ. 24,24, καὶ οὐδεὶς πόποτε ἀντεῖπε μή οὐ καλῶς ἔχειν αὐτοὺς (τοὺς νόμους)*»

Το ρήμα είναι το 'ἀντιλέγω + ἀπαρέμφατο', που σημαίνει: '*φέρνω αντιρρήσεις σε κάτι*'.

Αν θέλεις να πεις: «*φέρνω αντιρρήσεις στο να εκστρατεύσουμε*», που σε απλά λόγια σημαίνει '*δεν θέλω να εκστρατεύουμε*', τότε έχεις την πρόταση «*ἀντιλέγω μή ἡμᾶς στρατεύεσθαι*».

Αν όμως θέλεις να πεις: «*δεν φέρνω αντιρρήσεις στο να εκστρατεύσουμε*», που σημαίνει '*συμφωνώ, θέλω να εκστρατεύσουμε*', τότε θα έχεις την πρόταση: «*ούκ ἀντιλέγω μή οὐ ἡμᾶς στρατεύεσθαι*».

Το ίδιο θα γίνει και με το νόημα του αποσπάσματος του Δημοσθένη:

Αν θέλεις να πεις «*πολλοὶ ἔφεραν αντιρρήσεις ὅτι οἱ νόμοι αὐτοὶ εἶναι σωστοί*», που σημαίνει ότι «*πολλοὶ πίστευαν ὅτι οἱ νόμοι εἶναι εσφαλμένοι*», τότε θα έχεις: «*ἅπαντες ἀντεῖπον μή καλῶς τοὺς νόμους ἔχειν*».

Αν όμως θέλεις να πεις: «*κανείς δεν ἔφερε αντιρρήσεις ὅτι οἱ νόμοι δεν εἶναι σωστοί*», που σημαίνει: «*όλοι συμφώνησαν ὅτι οἱ νόμοι εἶναι σωστοί*», θα έχεις την πρόταση όπως είναι στον κείμενο πιο πάνω.

Προσέξτε τις αλλαγές σ' όλα τα παραδείγματα του «μή + ἀπαρέμφατο» της κατηγορίας «Η», αν το εξαρτών ρήμα πάρει άρνηση:

Το απόσπασμα ήταν: «*Ξεν. Ελλ., ἡρνοῦντο μή αὐτόχειρες εἶναι = αρνούνταν πως ἦταν οἱ εκτελεστές*». Αν τώρα στο ρήμα βάλουμε άρνηση, θα γίνει «*ούκ ἡρνοῦντο μή οὐκ αὐτόχειρες εἶναι = δεν αρνούνταν πως δεν ἦταν οἱ εκτελεστές*», δηλ. '*παραδέχονταν ὅτι ἦταν οἱ εκτελεστές*'.

Το επόμενο απόσπασμα ήταν «*Θουκ. 2,53, ῥᾶον γὰρ ἐτόλμα τίς ἅ πρότερον ἀπεκρύπτετο μή καθ' ἡδονὴν ποιεῖν = ο καθένας επιχειρούσε με μεγαλύτερη ευκολία ὅσα στο παρελθόν κρυβόταν να τα κάνει με ευχαρίστηση*», δηλ.

'*τα ἔκανε με ευχαρίστηση, ἀλλὰ κρυφά*'. Αν βάλουμε άρνηση στην εξαρτώσα μετοχή, θα έχουμε: «*ῥᾶον γὰρ ἐτόλμα τίς ἅ πρότερον οὐκ ἀπεκρύπτετο μή οὐ καθ' ἡδονὴν ποιεῖν = ο καθένας τολμούσε με μεγαλύτερη ευκολία ὅσα στο παρελθόν δεν κρυβόταν να μην τα κάνει με ευχαρίστηση*», δηλ. '*τα ἔκανε με ευχαρίστηση, ἀλλὰ φανερά*'.

Ας δούμε το επόμενο: «*Θουκ. 3,6, τῆς θαλάσσης εἶργον μή χρεῖσθαι τοὺς Μιλυληναίους = ἐμπόδιζαν τοὺς Μυτιληναίους να χρησιμοποιήσουν την θάλασσα*», δηλ. '*δεν τοὺς ἄφηναν να ταξιδεύουν*'. Αν βάλουμε στο ρήμα άρνηση, θα έχουμε: «*τῆς θαλάσσης οὐκ εἶργον μή οὐ χρεῖσθαι τοὺς Μιλυληναίους = δεν ἐμπόδιζαν τοὺς Μυτιληναίους να μη χρησιμοποιήσουν την θάλασσα*», δηλ. '*τοὺς ἐπέτρεπαν να ταξιδεύουν*'.

Και το τελευταίο: «*Ξεν. Απομν. 4,4,3, τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐτῶν (τῶν Τριάκοντα) μή διαλέγεσθαι = παρὰ το γεγονός ὅτι οἱ Τριάντα ἀπαγόρευσαν (στον Σωκράτη) να συζητῇ με τοὺς νέους*», δηλ. '*δεν τον ἄφηναν να συζητῇ μαζί τοὺς*'. Αν βάλουμε στο ρήμα άρνηση, θα έχουμε: «*τοῖς τε γὰρ νέοις οὐκ ἀπαγορευόντων αὐτῶν (τῶν Τριάκοντα) μή οὐ διαλέγεσθαι = παρὰ το γεγονός ὅτι οἱ Τριάντα δεν ἀπαγόρευσαν (στον Σωκράτη) να μη συζητῇ με τοὺς νέους*», δηλ. '*του ἐπέτρεπαν να συζητῇ μαζί τοὺς*'.

Κάποια από τα ρήματα της κατηγορίας «Η» είτε χωρίς, είτε με άρνηση, παρουσιάζουν πρόβλημα στην Ν.Ελληνική τους απόδοση, και γι' αυτό αξίζει να τα προσέξετε:

1. Του ρήματος 'ἀπιστῶ' η μετάφραση είναι προβληματική, διότι από μόνο του σημαίνει 'δεν πιστεύω'. Αν τώρα πάρει άρνηση «*ούκ ἀπιστῶ*», τότε στα Ν.Ε. είναι αμετάφραστο. Γι' αυτό αν το συναντήσετε είτε καταφατικά, (και πολύ περισσότερο αποφατικά), μη το μεταφράσετε ως 'δεν πιστεύω', διότι θα βρεθείτε σε μεγάλο πρόβλημα. Επιλέξτε καλύτερα το '*αμφισβητώ*', που είναι αρκετά κοντά του, ή το περιφραστικό '*αρ-*

νούμαι να δεχθώ'. Δείτε τώρα ένα 'κατασκευασμένο' παράδειγμα με το ρήμα αυτό: «οἱ ἡμέτεροι σύμμαχοι ἡπίστουν ἡμᾶς μὴ ἤξιν βοηθήσοντας», που σημαίνει «οἱ σύμμαχοί μας αμφισβητούσαν (ἢ αρνούνταν να δεχθούν) ὅτι εμεῖς θα πάμε να τους βοηθήσουμε», δηλ. πίστευαν ὅτι εμεῖς δεν θα πάμε προς βοήθειά τους. Αν τώρα βάλουμε ἄρνηση στο κύριο ρήμα: «οἱ ἡμέτεροι σύμμαχοι οὐκ ἡπίστουν ἡμᾶς μὴ οὐκ ἤξιν βοηθήσοντας», που σημαίνει «οἱ σύμμαχοί μας δεν αμφισβητούσαν (ἢ δεν αρνούνταν να δεχθούν) ὅτι εμεῖς δεν θα πάμε να τους βοηθήσουμε», δηλ. πίστευαν ὅτι εμεῖς θα τους βοηθήσουμε.

2. Του ρήματος 'δέδοικα' η μετάφρασή είναι 'φοβούμαι'. Αν πάρει δίπλα του πρόταση ενδοιαστική με υποτακτική, αυτή θα έχει ἄρνηση 'μή'. Κι αν πάλι πάρει απαρέμφατο, αυτό επίσης θα έχει ἄρνηση 'μή': «δέδοικα μὴ ταῦτα γένωνται» ἢ και «δέδοικα μὴ ταῦτα γενέσθαι». Αν τώρα το ρήμα πάρει ἄρνηση, τότε τόσο η πρόταση, ὅσο και το απαρέμφατο θα πάρουν και δεύτερη ἄρνηση 'οὐ': «οὐ δέδοικα μὴ οὐ ταῦτα γένωνται» ἢ και «οὐ δέδοικα μὴ οὐ ταῦτα γενέσθαι», που σημαίνουν 'δεν φοβούμαι μήπως αυτά δεν γίνουν', δηλ. είμαι σίγουρος ὅτι αυτά θα γίνουν.
3. Με το ρήμα 'ἀπεύχομαι' η μετάφραση του είναι 'αποτρέπω με παρακλήσεις μου κάτι να γίνει'. Τώρα η πρόταση «ἀπεύχομαι τοῖς θεοῖς μὴ ταῦτα γενέσθαι» σημαίνει 'αποτρέπω με παρακλήσεις μου στους θεούς αυτά να γίνουν', δηλ. 'εύχομαι να μὴ γίνουν'. Αν τώρα το ρήμα πάρει ἄρνηση, τότε θα έχουμε: «οὐκ ἀπεύχομαι τοῖς θεοῖς μὴ οὐ ταῦτα γενέσθαι» και η μετάφραση είναι 'δεν αποτρέπω με παρακλήσεις μου στους θεούς αυτά να μὴ γίνουν', δηλ. 'εύχομαι να γίνουν'.
4. Του ρήματος 'ἀπαγορεύω' η μετάφραση είναι ὅπως και στα Ν.Ε. 'απαγορεύω', δηλ. 'δεν εγκρίνω': «οἱ Ἀθηναῖοι ἀπηγόρευον τοῖς Σαμίοις μὴ τῇ θαλάσῃ χρῆσθαι» που σημαίνει «οἱ Ἀθηναῖοι ἀπαγόρευαν στους Σαμίους να χρησιμοποιούσαν την θάλασσα», δηλ. 'δεν τους επέτρεπαν να ταξιδεύουν δια θαλάσσης'. Αν τώρα πάρει το ρήμα ἄρνηση, θα έχουμε: «οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἀπηγόρευον τοῖς Σαμίοις μὴ οὐ τῇ θαλάσῃ χρῆσθαι» που σημαίνει «οἱ Ἀθηναῖοι δεν ἀπαγόρευαν στους Σαμίους να μὴ χρησιμοποιούσαν την θάλασσα», δηλ. 'τους επέτρεπαν να ταξιδεύουν δια θαλάσσης'.
5. Η έκφραση 'ἔξαρνός εἰμι τινί' σημαίνει 'αρνούμαι σε κάποιον', και αν πάρει δίπλα του απαρέμφατο θα έχουμε «ἔξαρνος ἐγενόμην σοι μὴ ταῦτα λέγειν», που σημαίνει «αρνήθηκα σ' εσένα να πεις αυτά», δηλ. 'δεν σε ἄφησα να μιλήσεις'. Αν τώρα το ρήμα πάρει ἄρνηση, θα έχουμε: «οὐκ ἔξαρνος ἐγενόμην σοι μὴ οὐ ταῦτα λέγειν», που σημαίνει «δεν αρνήθηκα σ' εσένα να μὴ πεις αυτά», δηλ. 'σε ἄφησα να μιλήσεις'.

### Θ. Η Ἀρνηση μετά από άλλα ρήματα.

Ρήματα, αλλά και ρηματικές απρόσωπες εκφράσεις με ἢ χωρίς ἄρνηση ακολουθούν την ίδια ὅπως πιο πάνω σύνταξη:

δύναμαι - οὐ δύναμαι, δίκαιον - οὐ δίκαιόν ἐστι, ἀνεκτόν - οὐκ ἀνεκτόν ἐστι, προσήκει - οὐ προσήκει, πολλοῦ δέω - οὐ πολλοῦ δέω, θαρσῶ - οὐ θαρσῶ, πείθω - πείθομαι - οὐ πείθω - οὐ πείθομαι, συγχωρῶ - οὐ συγχωρῶ.

Δείτε για παράδειγμα το ρήμα 'δύναμαι'

δύναμαι λέγειν = μπορώ να μιλάω

οὐ δύναμαι λέγειν = δεν μπορώ να μιλάω

οὐ δύναμαι μὴ οὐ λέγειν = δεν μπορώ να μὴ μιλάω

Με την ίδια λογική λειτουργούν και τα λοιπά ρήματα. Ενδεικτικά δείτε τα εξής:

1. δίκαιόν ἐστι ἡμῖν ἡγεῖσθαι ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων = εἶναι δίκαιο εμεῖς να εξουσιάζουμε όλους τους Ἑλληνες  
οὐ δίκαιόν ἐστί ἡμῖν ἡγεῖσθαι ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων = δεν εἶναι δίκαιο εσείς να εξουσιάζετε όλους τους Ἑλληνες  
δίκαιόν ἐστι ἡμῖν μὴ ἡγεῖσθαι ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων = εἶναι δίκαιο εσείς να μὴ εξουσιάζετε όλους τους Ἑλληνες  
οὐ δίκαιόν ἐστι ἡμῖν μὴ οὐκ ἡγεῖσθαι ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων = δεν εἶναι δίκαιο εμεῖς να μὴ εξουσιάζουμε όλους τους Ἑλληνες

2. πολλοῦ δέομεν τὸ τεῖχος ἐλεῖν = *εἴμαστε μακριά από το να κυριεύσουμε το οχυρό* = *δύσκολα θα το καταλάβουμε*  
 οὐ πολλοῦ δέομεν τὸ τεῖχος ἐλεῖν = *δεν εἴμαστε μακριά από το να κυριεύσουμε το οχυρό* = *όπου να 'ναι το κυριεύουμε*  
 οὐ πολλοῦ δέομεν μὴ οὐ τὸ τεῖχος ἐλεῖν = *δεν εἴμαστε μακριά από το να μη κυριεύσουμε το οχυρό* = *θα το καταλάβουμε σύντομα*
3. συγχωρῶ σοι λέγειν ταῦτα = *σου επιτρέπω να λες αυτά*  
 οὐ συγχωρῶ σοι λέγειν ταῦτα = *δεν σου επιτρέπω να λες αυτά*  
 οὐ συγχωρῶ σοι μὴ οὐ λέγειν ταῦτα = *δεν σου επιτρέπω να μη τα λες αυτά* = *σου επιβάλλω να τα λες*.

## ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

Η διπλή άρνηση στο απαρέμφατο 'μὴ οὐ' απαντά μόνο αν στο εξαρτών ρήμα υπάρχει κι εκεί άρνηση. Πρέπει όμως να προσέξετε δύο περιπτώσεις όπου η διπλή άρνηση στο απαρέμφατο απαντά χωρίς να υπάρχει άρνηση στο εξαρτών ρήμα, και δημιουργείται η εντύπωση ότι πρόκειται περί εξαιρέσεων Δεν είναι έτσι, διότι ακόμη κι εκεί τηρείται ο κανόνας που θέλει το εξαρτών ρήμα να έχει δική του άρνηση. Δείτε όμως τι συμβαίνει σ' αυτές τις δύο περιπτώσεις, και μεταφράστε αναλόγως, αν τις βρείτε σε κείμενα. Η πρώτη απαντά συχνά, ενώ η δεύτερη μάλλον δύσκολα, διότι είναι σπάνια στην πεζογραφία, ενώ συχνή στην τραγωδία:

1<sup>η</sup>) «ἄδικόν ἐστι σοι μὴ οὐ λέγειν τάληθές»: Στην πρόταση αυτή θα νόμιζε κάποιος ότι παραβιάζεται ο κανόνας που θέλει το εξαρτών ρήμα να έχει άρνηση όταν ακολουθεί διπλή άρνηση στο απαρέμφατο. Κι όμως ο κανόνας τηρείται, διότι η έκφραση «ἄδικόν ἐστι» είναι η αντίστοιχη της «οὐ δίκαιόν ἐστι», οπότε με το στερητικό «α» θεωρούσαν οι Έλληνες ότι εξυπακούεται και άρνηση στο εξαρτών ρήμα.

Δείτε ένα αντίστοιχο παράδειγμα: «Πλ. Συμπ. 218c, πάνυ ανόητον ἡγοῦμαι εἶναι σοι μὴ οὐ καὶ τοῦτο χαρίζεσθαι», όπου φαίνεται πάλι να αγνοείται ο κανόνας που θέλει το εξαρτών ρήμα με άρνηση. Όμως στην ουσία υπάρχει άρνηση, κι αυτή βρίσκεται στο στερητικό «α»: *‘θεωρῶ ότι είναι εξαιρετικά ακατανόητο για σένα να μη προσφέρεις και τούτο εδώ’*.

2<sup>η</sup>) «τὶ ἂν ἐμποδῶν τοῖς θεοῖς εἴη μὴ οὐ ἡμᾶς ἀπολύειν;»: Στην πρόταση αυτήν το απαρέμφατο έχει διπλή άρνηση, ενώ το εξαρτών ρήμα είναι χωρίς άρνηση, και φαίνεται ότι έχουμε εξαίρεση του κανόνα. Όμως προσέξτε ότι η πρόταση αυτή είναι ερωτηματική: *«τι θα ἐμπόδιζε τώρα τους θεούς να μη μας καταστρέψουν;»*, στην οποία αναμένεται λογικά 'αρνητική' απάντηση: *«τίποτε δεν θα τους ἐμπόδιζε να μη μας καταστρέψουν»*. Συνεπώς η πιο πάνω ερωτηματική πρόταση, αν διατυπωνόταν χωρίς ερώτηση, θα ήταν: *«οὐδὲν ἂν ἐμποδῶν τοῖς θεοῖς εἴη μὴ οὐκ ἡμᾶς ἀπολύειν = τίποτε δεν ἐμπόδιζε τους θεούς να μη μας καταστρέψουν»*. Αυτό συμβαίνει και στο χωρίο: «Ξεν. Ανάβ. 3,1,13, εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλέα τὶ ἐμποδῶν <ἐστί> μὴ οὐχὶ...ὑβρίζομένους <ἡμᾶς> ἀποθανεῖν;» που σημαίνει *«έτσι και βρεθούμε κάτω από την εξουσία του Πέρση βασιλιά, τότε πιο ἐμπόδιο υπάρχει να μη σκοτωθούμε όλοι μας αφού πρώτα ἐξυτελιστούμε;»*. Έχουμε δηλ. μια ρητορική ερώτηση, στη οποίαν η αναμενόμενη απάντηση είναι αρνητική, κι εκεί βρίσκεται η ζητούμενη άρνηση του εξαρτώντος ρήματος «εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλέα οὐδὲν ἐμποδῶν <ἐστί> μὴ οὐχὶ...ὑβρίζομένους <ἡμᾶς> ἀποθανεῖν».